

Prądnik. Prace Muz. Szafera	28	253–260	2018
-----------------------------	----	---------	------

ELŻBIETA WARCHAŁOWSKA-ŚLIWA¹, JÓZEF PARTYKA²

¹Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków
warchalowska@isez.pan.krakow.pl

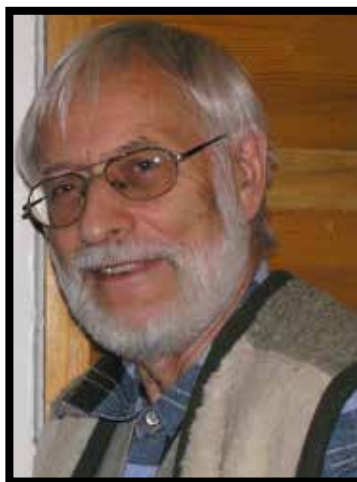
²Ojcowski Park Narodowy, Ojców 9, 32-045 Sułoszowa
jozef_partyka@poczta.onet.pl

**PROFESOR JERZY PAWŁOWSKI, NIEZWYKŁY CZŁOWIEK,
WYBITNY PRZYRODNIK I ZNAWCA CHRZĄSZCZY**

**Professor Jerzy Pawłowski, an unusual man, outstanding naturalist
and expert in coleopterans**

Jerzy Pawłowski urodził się 8 kwietnia 1932 r. w Krakowie, gdzie spędził prawie całe życie. Zmarł 9 lipca 2018 r. w Krakowie. Był wybitnym przyrodnikiem, zoologiem, wspaniałym entomologiem, historykiem zoologii i niezapomnianą osobowością. Od najmłodszych lat interesował się przyrodą. Edukacja w Gimnazjum im. B. Nowodworskiego, a potem w Liceum im. Sienkiewicza jeszcze bardziej ugruntowała jego pasję przyrodnicze i wytyczyła przyrodniczą drogę.

W 1954 roku ukończył studia pierwszego stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim, a rok później Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (dyplom magistra w zakresie ochrony lasu), po studiach doktoranckich (1960) otrzymał na SGGW stopień doktora nauk leśnych w zakresie entomologii leśnej. W latach 1958–1964 był związany z Babiogórskim Parkiem Narodowym, gdzie przygotowywał rozprawę habilitacyjną, a od 1964 roku został zatrudniony w Zakładzie Zoologii Systematycznej (ZZS) Polskiej Akademii Nauk (obecnie Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN – ISEZ PAN), gdzie pracował aż do przejścia na emeryturę w 1997 roku. W latach 1972–1978 był zastępcą dyrektora ds. naukowych tej placówki, którą później, w latach 1978–1981 kierował. W 1983 roku otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Jego główną pasją jako entomologa były chrząszcze – czyli jedna z najliczniejszych na świecie grup zwierząt; często powtarzał, że „co piąty gatunek zwierzęcy na świecie to chrząszcz”. Podczas ponad 50-letniej pracy zebrał około 50 000 okazów chrząszczy, głównie biegaczy Carabidae, opisał 50 nowych dla nauki gatunków, wyznaczył cztery nowe taksony szczebla rodzajowego i podrodzajowego. Jest autorem ponad 180 oryginalnych prac naukowych opublikowanych w latach 1952–2016 z zakresu taksonomii, zoogeografii, ekologii, paleoekologii tej grupy owadów. Był także autorem wielu innych publikacji (niemal 50), w tym kilkunastu książek, z innych dziedzin m. in. ochrony przyrody, historii sportu czy też historii zoologii w Polsce (dzieje Komisji Fizjograficznej, biografia kilku wybitnych entomologów od XVIII do XX wieku, monumentalny słownik biograficzny przyrodników). Z ważniejszych jego publikacji należy wymienić opracowanie chrząszczy Babiej Góry¹, monografię biegaczy²; brał również udział w przygotowaniu czerwonej księgi zwierząt Polski³.

Z Ojcowskim Parkiem Narodowym (OPN) był związany od początku swojej pracy naukowej w ZZS/ISEZ PAN. W latach 1964–1971 był organizatorem i pierwszym kierownikiem Stacji Biologicznej w Ojcowie, która mieściła się początkowo w budynku „Pod Berłem” na Górze Chełmowej, a od 1967 roku w „Willi Maria” na Złotej Górze. Na terenie OPN prowadził wiele zajęć o charakterze faunistycznym w ramach programu studenckich praktyk wakacyjnych (1964–1973) – złożonych głównie ze studentów UJ (1963–1970 i 1974) oraz z uniwersytetów wrocławskiego, poznańskiego i toruńskiego (1971–1973). W działalności Stacji Biologicznej w Ojcowie brał udział jako gość kolejnych zjazdów byłych praktykantów i wielu spotkań naukowo-towarzyskich aż do grudnia 2011 r., kiedy Instytut zrezygnował z dzierżawy ostatniego budynku Stacji Biologicznej („Willa Grzybowska”), będącego własnością OPN. Praktyki prowadzone m.in. przez J. Pawłowskiego ułatwiły wielu studentom wybór kierunku przyszłej działalności w naukach biologicznych (ponad 20 z nich otrzymało tytuł profesora)⁴.

Od początku działalności w Ojcowie rozpoczął badania inwentaryzacyjne chrząszczy, kontynuując je przez kilkadziesiąt lat co przyczyniło się do powstania oryginalnych publikacji. Jest głównym autorem inwentaryzacji chrząszczy Ojcowca i okolic, opracowanej na podstawie materiałów zbieranych przez różnych autorów w latach 1854–1991, w której wykazano 1509 gatunków należących do 85 rodzin, co stanowi około 25% znanej koleopterofauny Polski⁵. W pracy tej wykorzystano dane z literatury oraz gromadzone od 1963 roku w Instytucie Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie materiały inwentaryzacyjne chrząszczy dorzecza górnego Prądnika. Badania te wykonywane były w ramach działalności Stacji Biologicznej PAN w Ojcowie, odbywanych tam wspomnianych studenckich praktyk entomologicznych oraz w oparciu o materiały uzyskane z Zakładu Ochrony Przyrody PAN i zbieranych przez pracowników Ojcowskiego Parku Narodowego. Wykazana liczba gatunków chrząszczy Ojcowca i okolic jest wyższa niż na obszarze Bieszczadów, Pienin, Tatr, Babiej Góry i Gór Świętokrzyskich. Rejon OPN

¹ J. Pawłowski. 1967. *Chrząszcze (Coleoptera) Babiej Góry*. „Acta Zoologica Cracoviensia”, 12: 419-665.

² J. Pawłowski. 1975. *Trechinae (Coleoptera, Carabidae) Polski*. „Monografie Fauny Polski”, 4, 210 s.

³ *Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce*, red. Z. Głowaciński, J. Nowacki. Wyd. Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

⁴ J. Pawłowski, E. Warchałowska-Śliwa. 2006. *Stacja Biologiczna w Ojcowie*. Wyd. Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN. Kraków.

⁵ J. Pawłowski, M. Mazur, J. K. Młynarski, Z. Stebnicka, A. Szeptycki, W. Szymczakowski. 1994. *Chrząszcze (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i terenów ościennych*. Wyd. Ojcowski Park Narodowy. Ojcow.

pod względem zbadania ustępuje tylko Puszczy Białowieskiej. Opracowanie to zawiera także charakterystykę koleopterofauny poszczególnych środowisk OPN i jego otuliny. Największa liczba gatunków występuje w zbiorowiskach kserotermicznych, na których stwierdzono ponad 30% wszystkich oznaczonych taksonów. Ponadto praca ta dokonuje oceny walorów faunistycznych, wskazuje gatunki unikalne i rzadkie, określa genezę chrząszczy Ojcowa i jej dynamikę (najstarsze elementy należy wiązać z okresem przedlodowcowym) oraz wskazuje przypuszczalne szlaki migracyjne. W końcowej części tego opracowania zostały omówione zmiany faunistyczne zauważone w okresie inwentaryzacji i przedstawiono prognozę dalszych zmian oraz zalecane działania ochronne, czego przykładem może być propozycja zabezpieczenia rzadkiego gatunku chrząszcza *Apion velatum*, którego jedyne w Polsce stanowisko znajduje się na skale Cylna w Wierchowiu, w bliskim sąsiedztwie OPN⁶. Profesor postulował włączenie do OPN tego rejonu, o czym wielokrotnie wspominał. W kolejnej pracy z głównym udziałem Profesora Pawłowskiego⁷ zawarto uzupełnienie liczebności chrząszczy w oparciu o następne źródła – materiały publikowane i niepublikowane oraz materiały dowodowe m.in. z Instytutu Badawczego Leśnictwa, Muzeum i Instytutu Zoologii PAN, Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Liczba chrząszczy znanych z Ojcowa i okolic wynosi więc 1712 gatunków.

Wyniki swoich badań entomologicznych i wiadomości zaczerpnięte z literatury zawarł w rozdziałach dwóch monografii przyrodniczych Ojcowskiego Parku Narodowego⁸. Są to opracowania fauny chrząszczy i innych bezkręgowców lądowych z podaniem historii badań zoologicznych i przeglądem zgrupowań poszczególnych grup bezkręgowców na tle środowisk wodnych, leśnych, nieleśnych (łąk i pastwisk) oraz kserotermicznych. Włączył się także do współpracy Ojcowskiego Parku Narodowego z Przyrodniczym Zapowiadnikiem „Miodobory” na Ukrainie, uczestnicząc tam w badaniach i w sympozjach naukowych organizowanych przez stronę ukraińską⁹. Podkreślał duże podobieństwo fizjograficzne Ojcowskiego Parku Narodowego i ukraińskiego Zapowiadnika na Podolu, w tym m.in. przetrwanie fauny górskiej na wyżynach usytuowanych na północ od łuku karpackiego, np. niektórych gatunków trzeciorzędowych warunkowane brakiem bezpośredniego działania lodowodu plejstoceńskiego na wklęsły nunatak wewnętrzny Płaskowyżu Ojcowskiego

⁶ Mazur M., Pawłowski J. 1993. *Problem ochrony ryjkowca Apion velatum Gerst. (Coleoptera, Apionidae)*, [w:] *Utrzymanie i restytucja ginących gatunków roślin i zwierząt w parkach narodowych i rezerwach przyrody*, red. A. W. Biderman, B. Wiśniowski. Wyd. Ojcowski Park Narodowy. Ojców, s. 83–88.

⁷ Kubisz D., Pawłowski J. 1998. *Suplement do znajomości chrząszczy (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i jego otuliny (w 145 rocznicę rozpoczęcia inwentaryzacji faunistycznej w Ojcowie)*. „Prądnik. Prace Muz. Szafera”, **11–12**: 293–323.

⁸ Pawłowski J. 1977. *Rozwój badań faunistycznych*, [w:] *Przyroda Ojcowskiego Parku Narodowego*, red. K. Zabierowski. Studia Naturae, Seria B, **28**: 237–244; Pawłowski J., Szeptycki A. 1977. *Inne bezkręgowce lądowe*, [w:] *Przyroda Ojcowskiego Parku Narodowego*, red. K. Zabierowski. Studia Naturae, Seria B, **28**: 343–369; Pawłowski J. 2008. *Inne bezkręgowce lądowe Ojcowskiego Parku Narodowego*, [w:] *Monografia Ojcowskiego Parku Narodowego. Przyroda*, red. A. Klasa, J. Partyka. Wyd. OPN. Ojców, s. 643–658; Pawłowski J., Kubisz D. 2008. *Chrząszcze Ojcowskiego Parku Narodowego*, [w:] *Monografia Ojcowskiego Parku Narodowego. Przyroda*, red. A. Klasa, J. Partyka. Wyd. OPN. Ojców, s. 553–576.

⁹ Pawłowski J. 2003. *Uwarunkowania biogeograficzne Ojcowskiego Parku Narodowego i przyrodno Zapowiadnika „Medobory”. Podobieństwa i różnice*, [w:] *Rola obszarów chronionych Zachodniego Podola i Jury Ojcowskiej w utrzymaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej*, red. H. Olyar. Wyd. Pryrodnyj Zapowidnyk „Medobory”. Grymailiv, s. 95–100; Pawłowski J., Kubisz D. 2003. *Aktualny stan inwentaryzacji chrząszczy (Coleoptera) Miodoborów i pobliskich terenów Podola*, [w:] *Rola obszarów chronionych Zachodniego Podola i Jury Ojcowskiej w utrzymaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej*, red. H. Olyar. Wyd. Pryrodnyj Zapowidnyk „Medobory”. Grymailiv, s. 481–489.

i całe Podole z Miodoborami¹⁰. Refugialną rolę Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej zaznaczył w innej swojej publikacji – ważnym rozdziale jego autorstwa w monografii *Geografia Polski. Środowisko przyrodnicze*, poświęconym przemianom fauny Polski w ciągu ostatnich 20 tysięcy lat¹¹.

Gromadził i rejestrował literaturę dotyczącą Ojcowa i Ojcowskiego Parku Narodowego. Spis prac wykonany w latach 1963–1973 w sposób tradycyjny – ręcznie na „fiskach”, został przez Niego udostępniony dla opracowanej bibliografii Parku wydanej małą poligrafia¹². Wspólnie z Ojcowskim Parkiem Narodowym był organizatorem Dziesiątego Sympozjum Sekcji Koleopterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, które odbyło się w Ojcowie w dniach 20–21 września 1984 r.¹³. Wzięło w nim udział około 20 osób. W kilku referatach przedstawiono wówczas stan wiedzy o chrząszczach na terenie kraju, ich liczebności i roli jako wskaźników w określaniu m.in. zmian klimatycznych w czwartorzędzie. Profesor Pawłowski ze znaną erudycją i szczególnym zainteresowaniem historią badań zoologicznych zapoznawał uczestników z biogramami kilku polskich faunistów, warunkami ich pracy i znaczeniem badań dla poznania fauny naszego kraju.

Czynnie uczestniczył również w pierwszym sympozjum naukowym organizowanym przez Ojcowski Park Narodowy „Stan poznania fauny Ojcowskiego Parku Narodowego i problemy jej ochrony”, które odbyło się w dniach 6–7 maja 1988 roku w zamku w Pieskowej Skale. Referaty wygłoszone wówczas znalazły się w pierwszym tomie założonego w 1990 roku wydawnictwa naukowego Ojcowskiego Parku Narodowego „Prądnik. Prace i Materiały Muzeum im. prof. Władysława Szafera”¹⁴. Od początku jego istnienia do śmierci był członkiem Rady Redakcyjnej tego pisma.

Oprócz typowej pracy naukowej, należy przypomnieć i podkreślić Jego, jak się okazało później, znakomity pomysł zaangażowania Ojcowskiego Parku Narodowego w zorganizowanie konferencji naukowej w 2004 roku z okazji 150-lecia „Wyprawy naturalistów warszawskich” zrealizowanej w 1854 r., której animatorem był Antoni Waga, najwybitniejszy polski zoolog tego okresu. Jerzy Pawłowski znalazł się w jej komitecie organizacyjnym. Zaproponowany przez Niego temat konferencji – *Ogólnopolskie znaczenie dla nauki polskiej i edukacji zespołowych badań na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. W 150. Rocznicę podróży naturalistów po Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej* zainteresował wiele osób z różnych ośrodków naukowych Polski; udział wzięło ponad 160 osób, zgłaszając prawie 100 referatów, z czego wygłoszono 20, zaś reszta była prezentowana w formie posterów lub podczas sesji terenowych. Konferencja odbywała się pod patronatem prof. Andrzeja Legockiego, Prezesa PAN i ówczesnego Ministra Środowiska – Jerzego Swatonia. Na miesiąc przed jej rozpoczęciem redakcja „Dziennika Polskiego” przeprowadziła rozmowę z Jerzym Pawłowskim na temat samej wyprawy sprzed 150 lat, jej wkładu do nauki polskiej oraz zmian jakie następują w przyrodzie i potrzebie jej ochrony¹⁵. Uczestnicy

¹⁰ J. Pawłowski. 2003, op. cit., s. 95–96.

¹¹ J. Pawłowski. 1991. *Przemiany fauny od pleniglacjału do czasów współczesnych*, [w:] *Geografia Polski. Środowisko przyrodnicze*, red. L. Starkel. Wyd. PWN. Warszawa, s. 163.

¹² J. Partyka. 1976. *Bibliografia Ojcowskiego Parku Narodowego (za okres do końca 1973 r.)*. Wyd. OPN. Ojców.

¹³ J. Partyka. 1986. *X Sympozjum Sekcji Koleopterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego*. „Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody”, 7, 1: 99–100.

¹⁴ J. Pawłowski. 1990a. *Rozwój badań faunistycznych okolic Ojcowa*. „Prądnik. Prace Muz. Szafera”, 1: 9–17; J. Pawłowski. 1990b. *Stan zbadania koleopterofauny Ojcowskiego Parku Narodowego i otuliny*. „Prądnik. Prace Muz. Szafera”, 1: 79–85.

¹⁵ R. Wieteszek. 2004. *Ciekawość naturalistów. Rozmowa z prof. Jerzym Pawłowskim*. „Dziennik Polski”, nr 118 (18 214) z dnia 21 maja 2004 r. s. 38.

Komitet organizacyjny konferencji organizowanej w 150. rocznicę podróży naturalistów. Od lewej stoją: dr Józef Partyka, prof. Jerzy Pawłowski, prof. Bronisław W. Wołoszyn, mgr inż. Michał Góral, dr Andrzej Tyc, mgr Marek Broda, mgr inż. Rudolf Suchanek. Fot. R. Cieślík

The organizing committee of the conference organized on the 150th anniversary of the journey of naturalists. From the left: Dr. Józef Partyka, Professor Jerzy Pawłowski, Professor Bronisław W. Wołoszyn, MSc Eng Michał Góral, Dr. Andrzej Tyc, MA Marek Broda, MSc Eng Rudolf Suchanek. Photo by R. Cieślík

Uczestnicy konferencji w Złotym Potoku, 2004 r. Na pierwszym planie od lewej: prof. Jerzy Pawłowski, prof. Barbara Rzebik-Kowalska, prof. Kazimierz Kowalski (1925–2007). Fot. J. Partyka

Participants of the conference in Złoty Potok, 2004. In the foreground from the left: Professor Jerzy Pawłowski, Professor Barbara Rzebik-Kowalska, Professor Kazimierz Kowalski (1925–2007). Photo by J. Partyka

konferencji otrzymali materiały ze streszczeniami wszystkich referatów oraz przewodnik sesji terenowych¹⁶. Kameralna część konferencji odbywała się w Złotym Potoku i Ojcowie, zaś sesje terenowe kilkoma trasami po terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej nawiązującymi do podróży „naturalistów” w 1854 roku. J. Pawłowski bardzo zaangażował się w organizację merytorycznej strony konferencji, zwłaszcza w ustalaniu listy prelegentów, tematyki referatów, formy wydawnictwa. W dniu rozpoczęcia w Złotym Potoku wygłosił referat wprowadzający *Znaczenie podróży naturalistów dla zespołowych badań zoologicznych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej*. Szczególnie zainteresowany był składem osobowym słynnej podróży „naturalistów”, autorstwem „Sprawozdania” z tej wyprawy, którą jego zdaniem śmiało można uważać za pierwsze wówczas zespołowe badania w polskiej historii nauk przyrodniczych. W wyniku kwerendy różnych materiałów źródłowych, w tym dzienników warszawskich z tego okresu, ustalił, że w wyprawie uczestniczyło od około dziesięciu do kilkunastu osób, a autorami *Sprawozdania z podróży naturalistów...* byli: Antoni Waga z największym 50-procentowym udziałem, Kazimierz Stronczyński i Władysław Taczanowski. Zaproponował również sposób cytowania poszczególnych części „Sprawozdania”.

Efektom tej konferencji były wydawnictwa pokonferencyjne – trzy tomy zawierające pełne teksty 130 referatów oraz obszerne sprawozdanie z jej przebiegu i zlotu krajoznawców, który w dwa tygodnie później towarzyszył odbywanej konferencji¹⁷. Wydano także reprint „Sprawozdania” z podróży naturalistów, który był drukowany w „Bibliotece Warszawskiej” w latach 1855 i 1857¹⁸. Profesor J. Pawłowski napisał wstęp do tego wydawnictwa, podkreślając dokumentalną wartość „Sprawozdania” w zakresie śledzenia zmian faunistycznych Wyżyny. Był także współautorem zamieszczonego tam systematycznego wykazu gatunków flory i fauny wymienianych przez „naturalistów” oraz indeksów – nazwisk i nazw geograficznych. Konferencja, którą zainicjował była największym logistycznym przedsięwzięciem spośród ponad 110 różnych naukowych zgromadzeń (konferencji, sesji, seminariów, sympozjów) organizowanych przez Ojcowski Park Narodowy lub z jego udziałem w latach 1961–2018.

Należy również podkreślić w latach 1968–1998 Jego udział w kilkudziesięciu ekspedycjach zoologicznych do obszarów egzotycznych Eurazji (głównie górskich); w kilkunastu wyprawach pełnił funkcję kierownika naukowego. Badania naukowe prowadził m.in. w Karpatach (polskich, ukraińskich, rumuńskich) – 1958–2010; masywach bałkańskich (bułgarskich, jugosłowiańskich, greckich) – 1965–2010; Alpach (austriackich, szwajcarskich) – 1975, 1978; górach Korsyki – 2008; Półwyspie Iberyjskim – 1976, 1978; Wyspach Kanaryjskich – 1978; Bliskim Wschodzie (Kaukaz, Zakaukazie, Anatolia, Syria, Irak) – 1975–1977; Środkowym Wschodzie i Południowej Syberii (Ałtaj, Step Karasucki, Tadży-

¹⁶ *Materiały konferencji naukowej „Ogólnopolskie znaczenie dla nauki polskiej i edukacji zespołowych badań na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. W 150. Rocznicę podróży naturalistów po Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej”*, red. J. Partyka, A. Tyc. Wyd. OPN. Złoty Potok – Ojców 2004; *Od Złotego Potoku do Ojcowca. Szlakiem wyprawy naturalistów z 1854 r.*, red. J. Partyka, A. Tyc. 2004. Wyd. OPN. Ojców 2004.

¹⁷ *Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, 2004–2005*, red. J. Partyka, t. 1 – Przyroda, t. 2 – Kultura, t. 3 – suplement. Wyd. OPN. Ojców.

¹⁸ *Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w r. 1854 do Ojcowca*. Wstęp: J. Pawłowski. Wyd. OPN. Ojców 2006.

kistan, Nepal) – 1972–1981; Dalekim Wschodzie (Bajkał, Korea Północna) – 1971–1991. Nie tylko wzbogacił kolekcję koleopterologiczną Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, ale także pozostawił wiele barwnych opisów i gawęd związanych z wyjazdami¹⁹.

Jerzy Pawłowski żywo interesował się muzealnictwem, był gorącym zwolennikiem tworzenia w Polsce narodowych muzeów przyrodniczych najpierw w Warszawie, Krakowie i Wrocławiu, a z czasem w innych większych ośrodkach naukowych. Opracował historię muzeów przyrodniczych w Polsce²⁰, był jednym z wykładowców Podyplomowego Studium Muzealnictwa Przyrodniczego UJ gdzie zaznajamiał słuchaczy dwusemestralnego studium z przyrodniczymi zbiorami, ich dokumentacją, konserwacją i wystawiennictwem. Współpracował przy tym z prof. Jerzym Świecimskim (1927–2012), wybitnym polskim muzeologiem, autorem wielu wystaw przyrodniczych. Zajmując się historią muzeów nie pomijał także anegdotycznych wątków z życia i kolekcjonerskiej pracy entomologów opartych na korespondencji z przełomu XIX i XX wieku przechowywanej w Oddziale Archiwum PAN w Krakowie²¹.

Podczas swojej działalności naukowej uczestniczył m. in. w pracach Komitetu Zoologii²² i Komitetu Badań Czwartorzędu PAN oraz Państwowej Rady Ochrony Przyrody, w różnych agendach Polskiej Akademii Umiejętności: Komisji Paleogeografii Czwartorzędu i Komisji Historii Nauki. Zasiadał w Radach Naukowych Parków Narodowych: Babiogórskiego, Tatrzańkiego i Bieszczadzkiego. W pracy naukowej nie pomijał także działalności popularyzatorskiej na rzecz ochrony Ojcowskiego Parku Narodowego i Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych (ZJPK). W wydawnictwie Ligi Ochrony Przyrody utrwalił dwudziestą rocznicę utworzenia Ojcowskiego Parku Narodowego w 1976 r. oraz przygotował rozdział o faunie Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych do informatora krajoznawczego²³. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. W uznaniu swoich zasług został odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1978) oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1999). Interesował się też historią sportu i był honorowym członkiem Akademickiego Związku Sportowego w Krakowie.

W dobie preferowania tzw. wąskich specjalistów, motto J. Pawłowskiego – jako uczonego – powinno zapaść w umysły młodych naukowców pragnących poświęcić się badaniom przyrodniczym: *Przyrodnik nie może zasklepić się szczelnie w skorupie wąskiej specjalności, lecz musi śledzić na bieżąco także postępy w naukach pokrewnych, nie odcinając się jednak od osiągnięć swoich poprzedników, nawet tych sprzed 200 lat.*

W ciągu lat pracy był także mentorem dla wielu młodych ludzi, prowadząc przez lata praktyki studenckie, prace magisterskie i przewody doktorskie. Dla tych ludzi był ikoną uczonego, człowiekiem o szerokich zainteresowaniach, zawsze cierpliwym, wesołym, dającym się poznać jako wspaniały gawędziarz i rozmówca. Zwracał zawsze uwagę na

¹⁹ *Ćwierćwiecze Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. 150 lat tradycji badawczych i muzealnych*, 2014, red. E. Warchałowska-Słiwa. Wyd. Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, s. 1–179.

²⁰ J. Pawłowski, *Szkic dziejów muzealnictwa przyrodniczego w Polsce*, 1998. Wyd. Polska Fundacja Ochrony Przyrody PRO NATURA. Kraków, s. 1–91.

²¹ J. Pawłowski. 2000. *Anegdoty o muzealnikach*. „Biuletyn Muzeum Przyrodniczego w Krakowie”, 1: 13–17.

²² Wyjazdowe posiedzenie Komitetu Zoologii PAN odbyło się w Ojcowie 26 listopada 2004 r.

²³ J. Pawłowski. 1976. *Ojcowski Park Narodowy w dwudziestą rocznicę utworzenia*, [w:] *Kalendarz Ligi Ochrony Przyrody na rok 1976. Informator Przyrodniczy*. Warszawa, s. 124–127; Pawłowski J. 1990c. *Świat zwierzęcy*, [w:] *Jurajskie Parki Krajobrazowe województwa krakowskiego. Informator krajoznawczy*, red. J. Partyka. Wyd. Karpaty. Kraków, s. 15–18.

sposób formułowania wypowiedzi, zarówno w czasie publicznego wygłaszania referatów, jak i spontanicznych dyskusji, a także rozmów kulturalnych. Był wyśmienitym i rzetelnym recenzentem, redaktorem i korektorem wielu opracowań naukowych. Jakim był uczonym i człowiekiem o niezwykle „lekkim piórze” świadczą, warte zapamiętania, poniżej zamieszczone cytaty²⁴:

Jakież są moje refleksje z tych umownych 50 lat tzw. kariery naukowej? Właściwie wszystkie odczucia i przeżycia sprowadzają się do starań o osiągnięcie właściwego stopnia profesjonalizmu i poprawności.

Przyrodnik-profesjonalista musi panować nad sytuacją i stale doskonalić się w tych wszystkich dziedzinach, które mają chociażby niewielki związek z jego głównym zainteresowaniem, czyli z treścią jego badań. Ale też nie może zaniedbywać formy przekazywania wyników swoich badań, co dotyczy powinno nie tylko publikowania drukiem, ale i wypowiedzi werbalnych. I tu minimalnym wymogiem jest szeroko rozumiana poprawność: zarówno w zakresie ortografii i gramatyki języków używanych w publikacji, jak i w zakresie form stylistycznych, doboru słów i jasności wypowiedzi (w mowie i piśmie). A z tym jest coraz gorzej.

W pamięci przyrodników i wychowanków Jerzy Pawłowski pozostanie jako niezwykle człowiek, wybitny przyrodnik, uczonek o wielu różnorodnych zainteresowaniach, gawędziarz o swoich zawodowych wędrówkach, kochający egzotyczne kuchnie, wędzoną i zieloną herbatę, kawę po arabsku i górskie wędrówki, osoba o wyjątkowo subtelnym poczuciu humoru i nienagannej kulturze osobistej.

SUMMARY

Jerzy Pawłowski (1932–2018) was an outstanding naturalist, zoologist, great entomologist, and historian of zoology. His main passion as an entomologist were coleopterans – one of the largest groups of animals in the world. He has been related to the Ojców National Park since the beginning of his scientific work at the Polish Academy of Sciences. In the years 1964-1971 he was the organizer and the first manager of the Biological Station of the Polish Academy of Sciences in Ojców. He is the main author of the inventory of the coleopterans in Ojców and the surroundings, compiled in the years 1854-1991, which described 1509 species belonging to 85 families, which constitutes about 25% of the known Polish coleopter fauna.

He collected and registered literature about Ojców and the Ojców National Park, he organized scientific conferences in the Ojców National Park, including the most important of them, held in 2004 – on the occasion of the 150th anniversary of the famous naturalists' journey, which took place in 1854. He joined dozens of zoological expeditions to exotic areas of Eurasia (mainly mountains). He was keen on museology, he was the advocate of creating national nature museums in Poland. For many naturalists, young people in particular, he will remain an icon of a scholar and a man of many different interests.

²⁴ J. Pawłowski. 1995. *Ostatnie słowo – czyli refleksje jubilat*. „Biuletyn Muzeum Przyrodniczego w Krakowie”, 3: 41–52.